

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

Pályázati azonosító: 208111/00006

Elnyert támogatás: 740.410,- ft

Pályázati téma: Graduale Romanum (Roma, s.n., 1608?) nagyalakú, kottás zenei forrás teljes restaurálása

A restaurált dokumentum: [Graduale Romanum], [Roma] [s.n.] [1608?], jelzete 301.297, kötés mérete 560x420x110 mm, 260 lap

Restaurálást végezte: Ars Alba Bt. - Szentendre (képviseli Fehrentheil Henriette), Schramkó Péter papír- és könyvrestaurátor

A monumentális graduálé nyomdahelyet nem tartalmaz, de az előszó Rómában íródott, szerzője ismert: Scipione Cobelluzzi (1564-1626) bíboros, könyvtáros-levéltáros. A kötet nagy valószínűséggel a korabeli, nagy tekintélynek örvendő itáliai magánnyomdák egyikéből került Magyarországra. A kivételesen értékes, de erősen rongálódott énekeskönyv a zsolozsmaliturgia számára kínált fel énekanyagot, a korabeli magyar egyházban is ilyen énekeskönyveket használtak a liturgiában, ennek egyik szép példája a szóban forgó mű. Értékét jelentősen növeli a felső fatábla belsejére ragasztott kéziratos kottalap töredéke. Az énekeskönyvből rekonstruálható, milyen egyszólamú, latin énekrepertoárt és -stílust kell elképzelni a 17. század eleji európai és magyarországi liturgikus gyakorlatban.

A restaurálás fontos további töredékeket tárt fel: egy gótikus templom (?) kapuzatának rajza látszódik a kibontott pergamenlapon.

A restaurált dokumentum elhelyezése

A kötetet a restaurálás után védőtokban helyezzük el a régi gyűjtemény számára elkülönített, védett, zárt teremben, ahol a pára- és hőmérsékleti értékeket folyamatosan ellenőrizzük.

A könyv állapota restaurálás előtt:

A kötés: Egykorú **egészbőr** kötés fehér cserzésű disznóbőrből, bükkfa táblákon. A borítóbőrt **vaknyomással** gazdagon díszítették, az elő- és háttáblán egyformán. A gerincbőrt csak a bordákat és a sapkákat lekötöző zsinórok lenyomatai díszítik. A **bőr vastag, merev**, felszíne sok helyen sérült, hasadozott, horzsolásokkal teli. Elöl a nyílás közelében egy fekete festékfolt, hátul fejnél és a nyílás mellett kiterjedt vízfoltok vannak. A gerincbőr a sapkáknál és a hátsó nyílásban hiányos, a könyvtest gerincéről nagyrészt levált. A táblákon csúszógombos réz **sarok- és középvettek** vannak. A vereteket véséssel díszítették, az áttört minták mögé miniummal színezett pergamendarabokat rögzítettek. A csúszógombok belsejében ólomgömböcskék vannak, hogy ne roppanjon be a kötet súlyától a rézdomborítás.

A veretek korrodáltak, zsírosan szennyezettek. A háttáblán az alsó-belső sarokveret deformálódott és hiányos. Hiányos a hátsó középvet is. A festett pergamenalátétek nagyon szennyezettek, deformáltak, kopottak és részben hiányosak. Arcnál a kötet két **szíjjal és csattal** záródott. A kereszt szálirányú bükkfa **táblák** élei srégeltek. A nagy méret miatt a táblákat **két külön darabból** állították össze.

Mindkét táblában volt néhány régi **rovar** röpnyílás, jellemzően a nyílásokban. A háttábla széle alul, a belső veret rögzítésénél repedt és hiányos.

A könyvtest: Vastag merített papírra feketével és pirossal nyomtatott kötet. A **levélpárok két lapból** vannak gerincnél összeragasztva, kis ráhajtással. A későbbiekben sok **lapszéli javítás** történt különböző merített papírokkal. A ragasztáshoz használt keményítő miatt a pótlásokon néhol **rovarkár** nyomai láthatóak. Több lapon kiterjedt **légy piszok szennyeződés** van, jellemzően inkább a hátsó íveknél. A lapok többsége **zsíros ujjnyomos**, felületük finom **porréteggel** fedett. A méretek miatt a papír néhol megtört, meggyűrődött, a gyűrődésekben töredezik (pl. a 206. lap környékén).

Oldalpárok tisztítás előtt és után

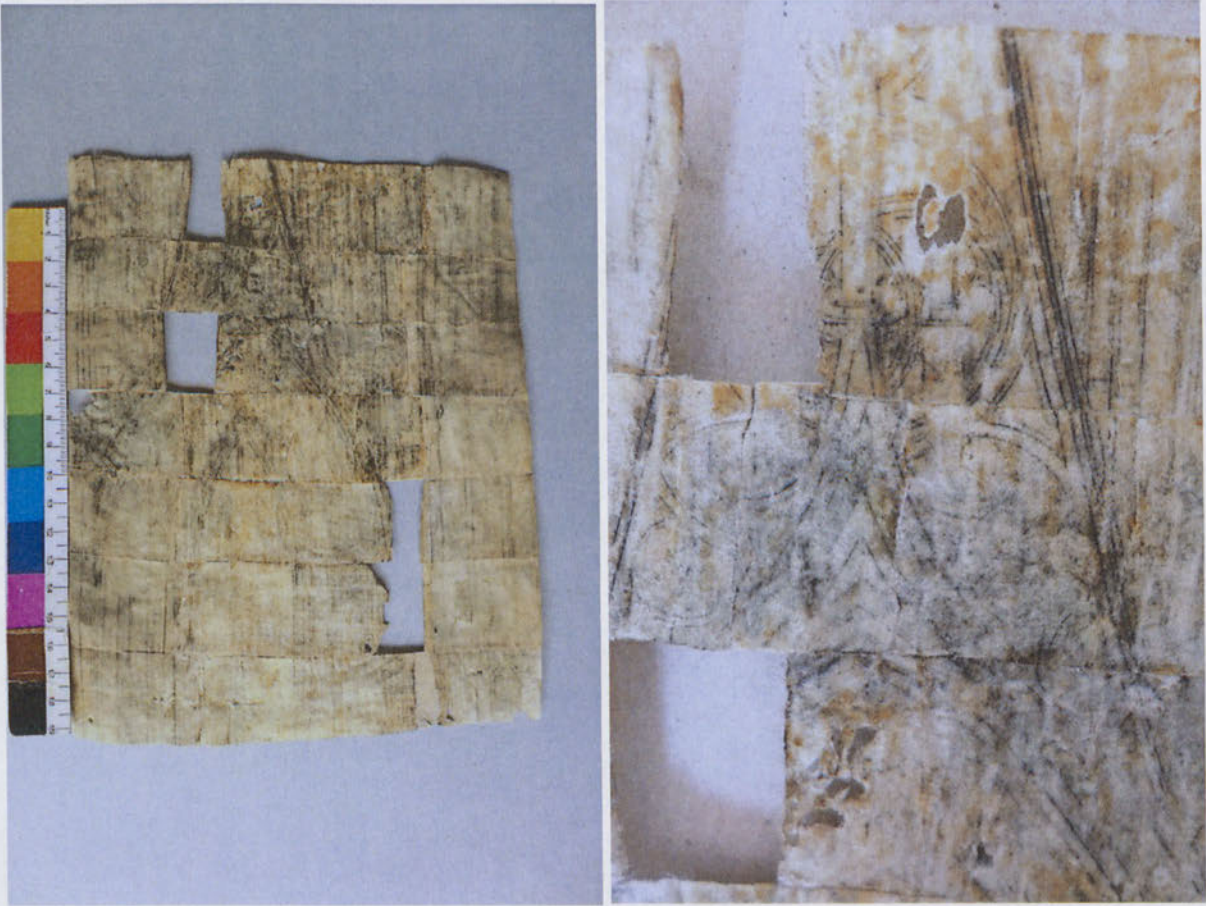

Légyiszkos lapszél tisztítás előtt és után

A könyvtestet hat dupla **zsinegbordára** fűzték. A hátsó nyílásban három borda eltört. A **fűzés** az első/utolsó íveknél **meggyengült**, az ívek kijárnak, a könyvtest enyhén deformálódott. **Oromszegője** csak lábnál maradt meg, vászon alapra gyöngyhímzéssel készült. Az alap végeit a táblák külsejére rögzítették.

Pergamen gerinckasírozás a borítóbőr alatt

Az összeállított gerinckasírozó csíkokon gótikus kapuzatot ábrázoló rajz részlete látható

Elvégzett beavatkozások, felhasznált anyagok:

- A gerincbőr fölemelése szárazon, a pergamen gerinckasírozások lefejtése Laponite RD rétegszilikátos nedvesítéssel.
- A pergamencsíkok további tisztítása, simítása lenehezítéssel, a darabok összeillesztése élberagasztással (pergamenenyv, Kremer Pigmente). A ragasztások megerősítése vékony japánpapírral, metilcellulóz ragasztóval (Glutofix 600).
- A lapok száraz tisztítása mikroszálal kendővel, radírokkal (Seed Brand 510, 512, Koh-i-noor Hardtmuth Elefant 300/20-40-60). A légyiszkok lepattintása szikével, fertőtlenítés 96%-os etanollal. A légyiszkos felületek esetében néhol fehér akvarell retust is alkalmaztunk.
- A kötet belsejében helyenként a javítások cseréje japánpapírra (Paper Nao, kozo alapú, 20-36 g/m²), ill. a régi javítások újrarögzítése, lehetőség szerinti tisztítása nedves áttörléssel. A málló részek utánerenyvezése ill. megtámasztása 9 g/m²-es japán fátyolpapírral. Ragasztó: metilcellulóz.
- Az első és utolsó ívek lebontása és mosása zsíralkoholszulfátos (Genapol, Reanal) vízben. A régi javítások többségének cseréje japánpapírra.
- A konzervált ívek és előzékek visszafűzése, új gerinckasírozás készítése lenvászonból (bőrenyv, rizskeményítő, Nagart kft.).

- A bőr tisztítása likkerrel (deszt. víz, zsíralkohol-diglikol-éter-szulfát=Genapol, lanolin, pataolaj, solutio conservans = Nipagin 96% etanolban). A hiányok kiegészítése színezett új sertésbőrrel (bőrfesték Roda Dye, Gabi Kleindorfer).
- A mindkét táblára feszített gerincbőrt a jobb nyithatóság érdekében az eredetitől eltérően elnyíló hátúra készítettük. A bordaközökben vastag japánpapír akadályozza meg a gerincbőr letapadását a bordaközi vászoncsíkokra és ezáltal a merev hát létrejöttét. Ettől eltekintve a gerinc kialakítása megegyezik az eredetivel.
- Veretek tisztítása mechanikusan (Seed Brand 510, 512 radírok) és nedvesen ammónium-oleát tartamú fémtisztítóval (Henkel). Az eltorzult hátsó veret kiegyengetése. A réz felületi korrózióvédelme polivinil-butirál izopropilalkoholos 2%-os oldatával.

A beszámoló restaurálásra vonatkozó része Schramkó Péter restaurátori dokumentációja alapján készült.

Esztergom, 2022. október 5.

Szalai Katalin könyvtárvezető

Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtára

